

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Кирдана Богдана Васильовичана дисертацію Плясун Галини Сергіївни «Юридико-психологічний зміст примирення в юрисдикційному процесі», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право

Вивчення поданої на рецензування дисертації дає підстави стверджувати, що автором проведено ґрунтовний правовий аналіз теми дослідження, яка є актуальною як в теоретичному, так і в прикладному плані, сформульовано низку рекомендацій, пропозицій і висновків, що становлять наукову новизну і можуть слугувати підставою для обговорення.

Ступінь актуальності обраної теми. За роки незалежності Україна активно реформує всі судові процеси з урахуванням положень європейських та міжнародних конвенцій, на основі перегляду внутрішнього законодавства, новітнього визнання європейських правових норм та запровадження найбільш інноваційного досвіду, особливо у сфері захисту прав людини і громадянина та основоположних свобод. Процес реформування не оминув жодної системи, яка суттєво регулює питання примирення сторін.

Цим тенденціям сприяють норми статті 124 Конституції України, яка вказує, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення, а також, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору.

Більше того, глави 4 та 5 Цивільного та Господарського процесуального кодексів України містять однакові положення щодо такого врегулювання; з 2017 року глава 4 цих кодексів запровадила підстави та процедури врегулювання спорів за участю суддів. Глава 5 також містить підстави для відмови позивача від позову та мирової угоди. Статті 190-191 Кодексу адміністративного судочинства України регулюють умови сторін під час примирення та їх реалізації. У них зазначено, що сторони можуть врегулювати спір повністю або частково на основі взаємних поступок.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає укладення угод про примирення між підозрюваним (обвинуваченим) та потерпілим. З огляду на специфіку Кримінального кодексу, важливо зазначити, що така угода може бути ініційована практично на будь-якій стадії кримінального провадження. Тобто, сторони мають можливість досягти домовленості про укладення мирової угоди після офіційного повідомлення обвинуваченого і до виходу суду до нарадчої кімнати. Щодо процесуальних наслідків укладення угоди про визнання винуватості, слід зазначити, що у випадках, передбачених законом, підписання угоди є підставою для закриття кримінального провадження.

Іншими словами, майже всі судові провадження в нашій країні містять положення, які дозволяють сторонам вирішити свій спір шляхом переговорів та подальшого укладення угоди.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена тим, що реформування різних сфер суспільного життя в сучасній Україні, подальша інтеграція країни у світове співтовариство проходять в умовах глибоких соціально-економічних і державно-правових змін, коли очевидною є необхідність досягнення належного рівня забезпечення прав і свобод громадян, а також надання необхідних гарантій їхнього захисту.

Актуальність роботи підтверджується також і тим, що тема дисертаційного дослідження узгоджується із нормами Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи, затвердженому Указом Президента України від 12 січня 2011 року № 24; виконане відповідно до п. 3.4.2. Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019-2023 роки, виданих відповідно до постанови від 30 січня 2019 року № 30; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454); Основних напрямів наукових досліджень

Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 р., протокол № 23).

А отже, з огляду на вищезазначене, можемо стверджувати про актуальність обраної дисертанткою теми дослідження та її науково-практичну значимість.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обсяг опрацьованих дисертантом матеріалів свідчить про відносно високий науковий та методичний рівень проведеного дослідження, його ґрунтовність та багатоаспектність, що у значній мірі сприяло змістовності висловлених у роботі наукових положень, висновків, рекомендацій та пропозицій.

Методологічна основа, що використовувалась під час дослідження предмету дисертації, є традиційною для загальної теорії пізнання і сприяла досягненню поставленої мети та завдань.

Результати дисертаційного дослідження видаються достатньо обґрунтованими, з огляду на комплексний характер дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є однією із перших в Україні самостійних досліджень, у якій комплексно висвітлені поняття та засади інституту психолого-правового примирення, надано його визначення, проаналізовано психолого-правову характеристику діяльності його суб'єктів.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку вдосконалень юрисдикційних норм, які регламентують здійснення примирення сторін і мають наукову новизну. Положення, що висуваються на захист, вдало структуровані, є новими (оригінальними) або містять значну частку новизни.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження, висновки і рекомендації можуть бути використані в процесі підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів, суддів та прокурорів. Сформульовані в дисертаційному

дослідженні висновки та рекомендації використовуються в:

- науково-дослідній діяльності - при використанні в науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторій та перемінного складу академії (акт Національної академії внутрішніх справ від 05 грудня 2023 року);

- освітньому процесі –під час викладання відповідних навчальних дисциплін, а також використанні в науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторій та під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 06 грудня 2023 року).

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в фахових виданнях України, а також були представлені у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях. Публікації повністю перекривають і вирішують завдання, що були поставлені в дисертаційному дослідженні.

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження. Структура дисертації визначена предметом та зумовлена метою і завданням дослідження, відповідає логіці наукового пошуку, і відповідним вимогам.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертаційний матеріал логічно побудовано і викладено відносно виділених автором розділів.

Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи науково-теоретичну і практичну значимість дисертації Г. С. Плясун, її наукову новизну, можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування, необхідно відзначити, що вона не позбавлена окремих зауважень, оскільки деякі положення мають спірний характер та потребують додаткової аргументації в подальших наукових дослідженнях або дискусії під час публічного захисту, зокрема:

1) автор відстоює думку, що психолого-правове примирення можливе у разі «досягнення взаємного прощення» і «настання реального стану примирення». Ми не можемо з цим погодитися. На практиці є багато прикладів, коли сторони правового спору/конфлікту примирилися шляхом застосування примирних процедур, досягли компромісу, який дозволи їм домовитися про шляхи урегулювання спірних правовідносин, однак примирення відбулося суто в правовій площині, хоча не можна применшувати і психологічні фактори, що цьому сприяли. Однак «реального стану примирення» та «взаємного прощення» у повній мірі не відбувається. Люди продовжують не бажати спілкуватися, надавати допомогу один одному поза межами визначеного результатами примирної процедури;

2) дисертант стверджує, що наслідком діяльності сторін, направленої на примирення, є «підписання ініційованої суб'єктами примирення добровільної угоди». Із цього випливає, що, на думку Г. С. Плясун, угода за результатами примирення завжди оформлюється в письмовій формі. Однак у чинному законодавстві України такого обмеження не встановлено. Наприклад, відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію» угода за результатами медіації – це угода, що фіксує результат домовленості сторін медіації у погодженій між ними **усній чи письмовій формі** з урахуванням вимог закону;

3) одна із пропозицій автора – передбачити у ЦПК України, ГПК України, КАС України «можливість передання справи, на час врегулювання спору іншому судді». Важко зрозуміти практичне значення такої пропозиції і потребу у відповідному внесенні змін до законодавчих актів. Адже відповідно до ч. 1 ст. 202 ЦПК України, ч. 1 ст. 187 ГПК України при проведенні процедури врегулювання спору за участю судді провадження у справі зупиняється. По суті подібне правило передбачено і в ч. 1 ст. 185 КАС України. І це є логічним. Оскільки якщо спір буде урегульовано в результаті такої примирної процедури, то продовжувати розгляд справи буде і недоречно, а всі питання із

примиренням вправі вирішити суд/суддя, у провадженні якого перебуває справа;

4) формулювання деяких позицій наукової новизни не дає розуміння, в чому така новизна полягає. Зокрема, це стосується випадків, коли дисертантом «висвітлено особливості здійснення примирення», «висвітлено основну сутність залучення до перемовин», «підкреслено найбільш важливі та проблемні питання». Видається, що указане може бути лише шляхами досягнення результату, який має становити наукову новизну.

Разом із тим необхідно зазначити, що наведені критичні зауваження і рекомендації стосуються дискусійних питань і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має науково-теоретичне і практичне значення і містить наукові положення, що являють нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання і сприяють удосконаленню чинного законодавства.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Г. С. Плясун за темою «Юридико-психологічний зміст примирення в юрисдикційному процесі», подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку науки.

Дисертаційна робота Г. С. Плясун за темою «Юридико-психологічний зміст примирення в юрисдикційному процесі за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами

від 12 липня 2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Плясун Галина Сергіївна – за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

**Доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Богдан КИРДАН

